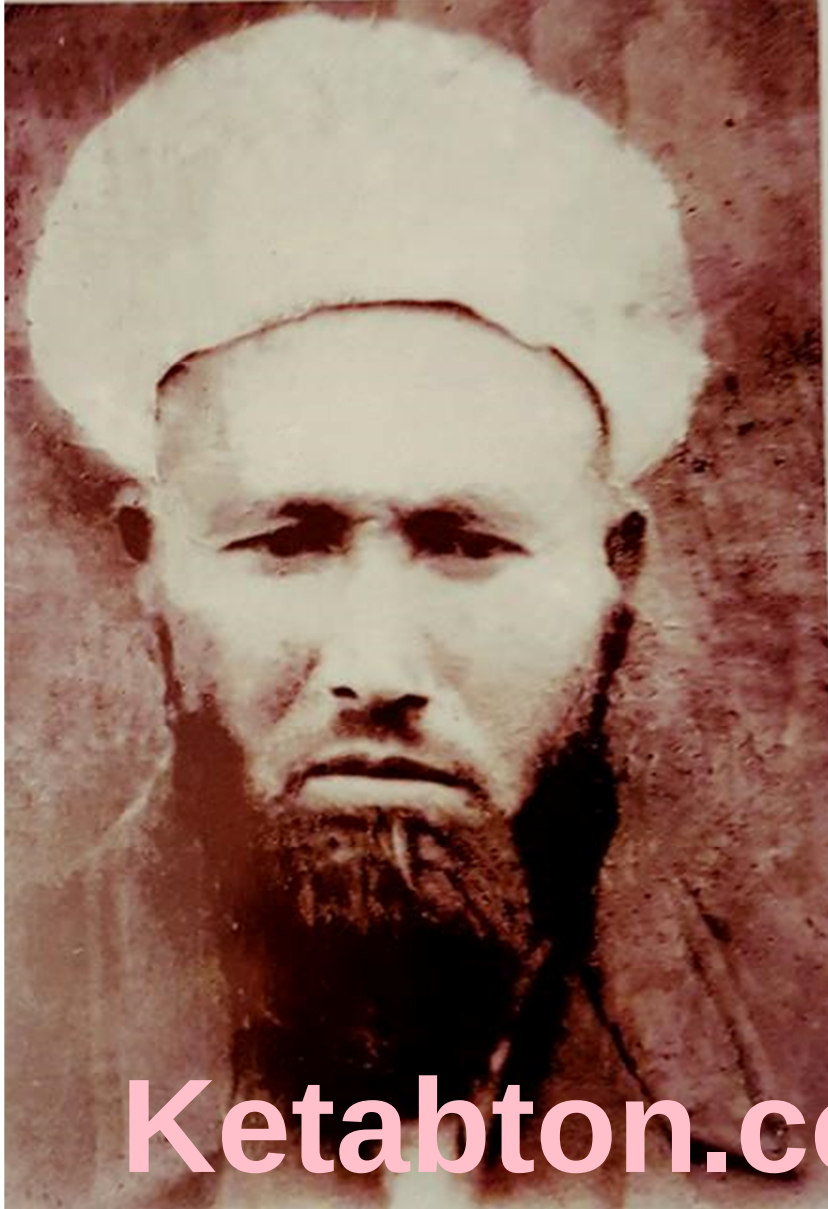

دسولي او تفاهم
دلياري مبلغ
دوكتور مولوي محمد
سعید « سعید افغانی »

Ketabton.com

ليکوال پروفیسور عبداللہ بختانی خدمتگار

کابل ده ۱۳۶۵ ش دحوت ۷ مه

بسم الله الرحمن الرحيم

دسولي او تفاهم دلياري مبلغ دوکتور مولوی محمد سعید «سعید افغانی»

الحمد لله رب العالمين ، و العاقبة للمتقين ، والصلوة والسلام على خير المرسلين . سيدنا محمد و على آله و اصحابه و اتباعه اجمعين .
اما بعد :

دوکتور سعید افغانی زموږ د هیواد مشهور عالم ، لیکوال ، مولف ، استاد او اجتماعی شخصیت و چه تل یی دسولی ، ترقی ، وروری ، او تفاهم لپاره مبارزه کوله . ددی نومیالی پوه دروند نوم هم په وطن کښی او هم دنړی په نورو هیوادونو کښی خپور او مشهور دی . دده د علمی او اجتماعی شخصیت په درناوی ، دمریني د دوهم تلین په موقع کښی یی لنده پیژندنه وړاندی کوو . په دی هیله چه د فرصت په مساعدت ، یو وخت وکولی شوو چه مفصله بیوگرافی یی ولیکلی شو .

زیږیدنه

کورنی او لومړنی زده کړی

دلغمان د عمر زیو دخیر آباد په کلی کښی ، یو دینی عالم او مشهور مدرس مولوی عبدالمجید ساپی ژوند کاوه چه دخپل وخت له مشهور و مدرسانو څخه وه او د پیر و دینی عالمانو استادوه .

ددوی په کاله کښی په ۱۳۰۰ه ش کال یو ماشوم و زیږید او « محمد سعید » و نومل شو . دی ماشوم د خپل وړوکتوب په دوره کښی دخپل کلی له ماشومانو سره دخیر آباد په خاوره خاپوړی کولی .

پلاری لوی مدرس او د تیگرو دینار د جامع جومات خطیب او امام وه .

دهغه وخت له رسم او رواج سره سم مدرسانو به ددینی علومو طالبانو ته در سونه ویل . د درسونو نصاب معلوم وه .

دتفسیر ، حدیث ، فقهی ، د حدیث اصول ، د فقهی اصول ، صرف ، نحو ، بدیع ، بیان ، معانی ، تجوید ، منطق او فلسفی باندی شامل وه .

ځینو متبحر و عالمانو به ددغو ټولو موضوع گانو تدریس کاوه . ځینی به په یوه څانگه کښی مشغول وه چه دهغه وخت په اصطلاح د هماغه څانگی عالم یا ملا بلل کیده ، لکه د فقهی ملا ، د حدیث ، یا تفسیر یا صرف ، یا نحوه ، یا منطق ملا او داسی نور .

دخط ، حساب او نظم (ادبیات) لپاره بیل درسونه وه چه استادان یی (ناظمان) بلل کیدل . دوی سره به دکلیو هلکانو در سونه ویل او متخصصو او متبحر و عالمانو سره ، ددینی علمونو طالبانو ، چه د هیواد له گوټ گوټ نه را تلل او د هغه کلی او شاوخوا کلیو دخلکو په مرسته ، خیراتونو او صدقو ژوند کاوه .

محمد سعید ، دخپل پلار د درس په حلقه کښی خپلی لومړنی زده کړی و کړی . ددینی

موضوع گانو ، او د صرف ، نحو ، منطق او معانی مبادی یی هلته و لوستل او هملته ښایسته ښه ملا شو .

د عربی دارالعلوم شاگرد:

وروسته بیا محمد سعید د کابل د عربی دارالعلوم په پنځم ټولگی کښی (د شرح ملا جامی) او نورو کتابونو تر از موینی وروسته شامل او په ۱۳۲۵هـ ش کال ددغی مدرسې له دولسم ټولگی نه فارغ شو، په دی مدرسې کښی د پاس ذکر شویو پوهنو مهم او ضروری کتابونه ، په منظم ډول ، د درسی پروگرام حاضری ، امتحان او د رسمی مدرسې د نورو ضابطو لاندی لوستل کیدل .

د افغانستان د معارف (پوهنی) د وزارت له خوا ، دغه دوره (بکلوریا) گڼل کیدله او دنورو لیسو (دو لیس ټولگیزو ښوونځیو) غوندی یی رسمی حیثیت او امتیاز درلود . مگر ډیره عجیبه خبره ده چه ددی مدرسې او د افغانستان د نورو مشابهو مدرسو ، لکه : د ننگرهار نجم المدارس ، د میمنی ، مزار شریف ، هرات او نورو ځینو ولایاتونو د مدرسو بری لیک (شهادتنامه) په مصر کښی ، خصوصاً د «الازهر» د پوهنتون له خوا ، د لیسانس د درجی دیپلوم گڼل کیده .

په دی بری لیک کښی د ټولو هغو کتابونو نومونه درجیدل چه هغه به په دی مدرسې کښی لوستل کیدل . هغه رښتیا هم د تحصیل یو لوړ او قوی معیاروچه باید په خپل وطن کښی هم ، لږ تر لږه لیسانس گڼل شوی وای .

هو! ددغو مدرسو فارغانو ته، له عنعنی سره سم، دمولوی توب پگری تړل کیده او په رسمی او غیر رسمی چارو کی دهغو له نامه سره د«مولوی» علمی لقب لیکل کیده او ویل کیده .

دکارپیل :

دکارپیل کله چه دمولوی سعید په سر، دمولوی توب پگری و تړل شوه سمدستی د کابل د عربی دارالعلوم د استاد په حیث وټاکل شو . بیا د ننگرهار د نجم المدارس د مدیر (سر مدرس) په حیث مقرر شو . یو څه مودی د پوهنی (اوس ښوونی او روزنی) د وزارت دمسلمی تدریساتو غړی شو چه ددینی مدرسو او نورو ښوونځیو او لیسو ددینی درسی مضمونونو په چارو بوخت و . بیا بیرته د نجم المدارس مدیر او وروسته دحبیبی د لیسې ښوونکی شو .

لیکوال سعیدافغانی

دی ددعربی دارالعلوم شاگرد و چه قلم یی په لاس واخیست او ورځپاڼو او جريدو ته یی مقالې لیکلې . په دغه وخت کښی یی ځانته «افغانی» تخلص ټاکلی و . په دی صورت نوم یی «سعید افغانی» او د مدرسې تر فراغت وروسته «مولوی سعید افغانی» شو .

ددی وخت لیکنی دده لومړنی او دشاگردی د وخت لیکنی دی چه د اجتماعی ، اخلاقی او دینی موضوع گانو په کښی دی .

دوینښ زلمو په لار

د سعید افغانی د مولوی کیدو په کال، د ۱۳۲۵ هـ ش ددلو په ۲۵ مه په ننگرهار کښی دوینښ زلمیانو ډله جوړه شوه اوڅو چه کال پوره کیده په ټول هیواد کښی یی ملگری پیدا کړل، دا یو سیاسي، اجتماعي او ادبي حرکت و چه له ظلم، استبداد، رشوت خوری، سود خوری، مزخرفو دودونو اورواجونو سره یی مبارزه کوله او دعلم او پوهنی د تعلیم او پراختیا او زمونږ د گران تاریخی هیواد د ټولو اوسیدونکو ترمنځ یی د ملی وحدت په ټینګښت باندی ټینګار کاوه. دی حرکت په متشکل او منظم ډول تر ۱۳۳۱ هـ ش کاله پوری دوام موندلی دی. داخلي او خارجي ارتجاعی محافظو او عناصرو په دی جریان سره مخالفت کاوه او دهغه د غړود بدنامولو او بی لیاری کولو لپاره یی هڅه کوله، د وخت استبدادی حکومت د چل زور او نورو دسیسو په خوا کښی دا کوښښ هم کاوه چه په هیواد کښی ددینی پوهو طالبان، عالمان او روحانیون د وینښ زلمیانو په غاړه واچوی. دوی سره ونښلوی او پخپله د خیر په غونډی کښینی او په دی هیواد کښی پر اوسیدونکو خلق الله باندی استبدادی حکومت و چلوی ځینو په نامه روحانی عناصرو څه ناڅه دا دنده ترسره کړه. مگر په هیواد کښی زیات شمیر و طنپار ملایان، مولویان او پیران دوینښ زلمیانو په خوا کښی ولاړ وو. دبیلې په ډول: دکامی مرحوم سید سرور قاری، د قرآن کریم حافظ رسیدلی ملا، لیکوال او شاعر، اولسی، اجتماعي، او روحانی شخصیت چه څو ځله دکامی د ولسوالی د شریفوخلکو له خوا، ننگرهار د ولایت د مشوری د وکیل په توګه انتخاب شوی وه اود ننگرهار د دارالحفاظ موسس، مدیر او استادو، همدارنګه د کندهار مشهور اجتماعي او روحانی شخصیت محمد یوسف مجددي او ستر دینی عالم، د مزار شریف د اسديه مدرسی ددار العلوم مدیر او استاد، لیکوال او مترجم مرحوم مولوی عبیدالله صافی، مشهور دینی عالم مرشد، علمی، روحانی، اولسی او اجتماعي شخصیت، د تګاو اخوند زاده مرحوم مولوی حمیدالله صاحب په وینا او عمل کښی دوینښ زلمیانو حمایت او ننگه کړی ده.

یا مشهور دینی عالم دسلطنتی استبداد ضد، علمی، سیاسی او اجتماعي شخصیت، مولوی قاضی محمد بهرام د کندهار چه دهغوی خبرو، صحبتونو او مشورو دوینښ زلمیانو د حرکت په لاره کښی ستر اغیزه درلود.

زه اوس هم دغونو موږه ښاغلو و طنپالودینی عالمانو او روحانیانو ته داحترام سر ټیټوم او دهغو په درنو نومونو ویاړم.

د کابل د عربی دار العلوم، د ننگرهار د نجم المدارس، د مزار شریف د اسديه مدرسی او نورو دینی مدرسو یو شمیر نور زلمی شاگردان هم وینښ زلمیان وه چه پدی نهضت کی ئی جوش او خروش پیدا کړی وه.

د وینښ زلمیانو د فعالیت په موده، د مولوی محمد سعید افغانی، د کار، استادی اوالیکوالی لومړنی و ختونه وو. که څه هم دی د ډلی رسمی ملگری نه و، مگر مونږ چه گورو دده هغه وخت لیکنی دوینښ زلمیانو د مرام د محتوا له روحیې نه ډک وو. په هماغه سمت یی قدم ایښی، قلم چلولی او د ضرورت په وخت یی عملاً مونږ سره مرسته کړی ده.

په نجم المدارس کښي ادب پالنه

مولوی محمد سعید افغانی، لس کاله د نجم المدارس د مدرسې مدیریت کړی او د ننگرهار د ادبي شاعرانه ویش چاپیر یال د هدی په تاریخي کلی کښي اوسیدلی دی. چیرته چې دهیواد د مشهور عالم او دانگریزي استعمار ضد ورحانی لار بنوداو مرشد مولانا نجم الدین اخونزاده (دهدی صاحب) مزار دی.

مولوی سعید افغانی د مدرسې شاگردان لیکوالی، شعر او ادب ته تشویق وکړ او هغوی روزل. دده په توجه او پالنه به د ننگرهار د ورځپاڼې او مجلې پاڼې د نجم المدارس د شاگردانو او استادانو په مقالو او شعرونو کیدلې، د مدرسې لپاره، په پښتو ژبه، یوه اوه نیزه قلمی جریده هم چلوله چې مسؤلیت یې دده په غاړه و.

ددې جریدې لومړۍ گڼه د ۱۳۳۷ هـ ش کال د میزان په (۳۰) مه خپره شوی ده. دا گڼه او ځینی نوری گڼې یې هم دا اوس زمونږ په لاس کښي دي او د قلمی جریدو ډیره ښه بیلکه ده.

په نجم المدارس کښي دمولوی سعید افغانی د مدیریت وخت هغو کلونو پوري ارتباط لري چې د ویش زالمیانو ډله خوری شوی وه، مگر د هغوی مرام لا د لیکوالی په ډگر کښي او د لیکوالو په ذهن او ضمیر باندې نفوذ او تسلط درلوده. د پښتنو او بلوڅو ورونو د ملي آزادي د سرنوشت د ټاکلو موضوع د ورځي موضوع وه. د ننگرهار په ادبي چاپیریال، د ننگرهار په ورځپاڼه او مجله کښي او د نجم المدارس په مدرسه کښي دغو خبرو څرگنده ځای درلود. دمولوی سعید افغانی په برکت په نوموړي مدرسه کښي د لیکوالی کار ښه رونق وموند. په دغو وختونو کښي زه هم د ننگرهار مجلې مدیر او د ورځپاڼې مرستیال وم او په نجم المدارس کښي می د ادب، شاعری او لیکوالی له انکشاف سره مرسته کوله. زما ښه په یاد دی چې په ملایانو کښي چې به چا خط زده کاوه، نو د ځینو طالبانو او ملایانو له خوا به د «مهمل» په نامه یا دیده او «دعلم طالب» به نه بلل کیده.

ددغسې کسانو په باب به تل دوی ویل: «ورک یې کړه، مهمل سړی دی، خط یادوی....» دا ډېر دود، په تیره بیا د انگریزي استعمار او امپریالیزم د پټو سازما نونو د شفاهی زهر ښندلو، بد تبلیغ او غلط پروپاگند تاثیر و چې زمونږ مذهبي دیني عالمان به یې له خط او کتابت او په دی وسیله ملي ادب او اولسي سیاست نه لیری ساتل. همدارنگه د خط او لیکوالی نه زده کول، ددی سبب کیدل چې ددیني عالمانو فعالیت، کار او مشغولیت یوازی په تدریس، موعظو او امامت او کله لا په دهم او دم چف او کف منحصر شی. د لیکنی او تالیف مهم او اساسی علمی کار تری پا ته شی او دیني پوهنی زیات او منظم پر مخ تگ او انکشاف و نه کړی. په دغسې ټولنو او وختونو کښي د مولوی سعید افغانی په شان فاضلو پو ها نو د قدر وړ ملي، اجتماعي او فرهنگي خدمتونه سرته رسولی دي. نوموړی به هڅه کوله چې د مدرسې د طالبانو ترمنځ د شعر او ادب کار او سر گرمی زیاته شی لیکنی وشي. او د مدرسې په جریده او دننگرهار په مجله اورځ پاڼه کی خپری شی. کنفراسونه جوړشی په خپله ده به هم دننگرهار ورځپاڼي او مجلې ته ډیری ښي مقالې لیکلې.

په دغو مقالوکی « ننگرهار ته یوگتنه » دیادولو وړ ده .بله مقاله یی دلغمان دتاریخی پېښو او اوسنی وضعی په باره کی ده چه ما هم ورباندی تبصره لیکلی وه . همدارنگه دننگرهار ددینی عالمانودپیژندنی په لړکښی دده یوه په زړه پوری تحقیقتی مقاله خپره شوی وه .

پدی مقاله کښی دهغه وخت دننگرهار دولایت (اوسنی ننگرهار کنړ او لغمان ولایتونو) ددینی عالمانومعرفی شوی دی .

اخلاق

کله چه مولوی سعید افغانی د حبیبی د لیسې ښوونکی و، دلته یی هم د « اخلاق » په نامه د نوموړی لیسې لپاره اوه نیزه قلمی جریده لیکله. هغه به د « النجم » او « اخلاق » د جریدو زیاتره مضمونونه ده پخپله لیکل او نوری لیکنی به یی هم له نظره تیریدلی. که مونږ ددغو دواړو جریدو نومونو ته ځیر شوو، او له هغو نه هم دهغوی د مسؤل مدیر او موسس د نظری دقت څرگند پری.

په «النجم» کښی د هدی د اخوندزاده صاحب مولانا نجم الدین د نامه او شخصیت یاد تازه کیده او په «اخلاق» کښی، د کابل ښار په چاپیریال د لیسې د زده کوونکو ځوانانو اخلاقی روزنی او پالنی ته د مولوی صاحب توجه او عنایت ثابتیری.

زده کړه، په مصر کښی کار او لیکنی

دقرآن شریف ارشاد دی: « **فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين** » یعنی : (نو ولی نه ځی (په سفر) ستاسو له هری فرقی نه یوه ډله چه په دین کښی زده کړه و کړی) د اسلام د پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم مبارک حدیث دی چه: «طالب العلم فريضة على كل مسلم و مسلمة» یعنی : (د علم طلب فرض دی پر هر مسلمان او مسلمانی باندی) همدا رنگه مبارک حدیث دی چه « **ا طلبو و لو كان بالصين** » یعنی (دعلم طلب و کړی که څه هم په چین کښی وی) یعنی ستاسو د او سیدو له ځایه په ډیر لیری ځای کښی وی، نو ځکه زموږ دگران هیواد ددینی علومو د طالبانو او عالمانو په ټولنه کښی دا خبره را یجه او مشهوره ده چه علم په کور کښی نه زده کیږی او دعلم طالب باید دعلم د طلب لپاره سفر و کړی.

دهمدی سنت،دود او عنعنی له مخه که سعید افغانی دځوانی په لومړیو کلنو کی له لغمانه تر کابل او دخیر آباد له مدرسې نه تر عربی دارلعلومه پوری په هیواد کښی دننه سفر کړی وه. دا ځل یی دلیری و هیوادونو د سفر موزی په پښو کړی.

د «مولوی» په علمی درجه یی بسیاونه کړه په (۱۳۴۲هـ ش) کال مصر ته ولاړ تر (۱۳۴۷ هـ ش) کاله پوری په (جامعة الازهر) کښی د فلسفی او الهیاتو په زده کړه بوخت و. له دغی جامعی « پوهنتون » څخه دوکتورا واخسته.

مطالعات یی پراخ او عربی ژبه یی لاقوی شوه. د دوکتورا تیزس یی په عربی ژبه دخواجه عبدالله انصاری په باره کښی لیکلی دی. دا یو کتاب دی چه (شیخ الاسلام عبدالله الانصاری الهروی) نومیری او په (۳۶۰) مخونو په ۱۹۶۸ کال په قاهره کښی چاپ شوی دی. په دی

کتاب له (۵۱) عربي او فارسي ماخذونو نه استفاده شوی ده او زموږ د گران هيواد د مشهور ستر صوفي خواجه عبدالله انصاري په ژوندانه، ليکنو او نظريو باندې علمي څيړنه او بنسټونه ده.

سيد افغاني د مصر داوسيدو په موده کښې د نابغه الشرق سيد جمال الدين (افغاني) په نامه، په عربي ژبه بل کتاب ليکلی دی چې په هغه کښې يې د سيد جمال الدين افغان د ژوندانه، مليت، زمانې، سفرونو او د هغه په علمي، سياسي او ژورناليستي فعاليتونو رڼا اچولې ده. دا کتاب په ۱۹۶۷ م کال په قاهره کې چاپ شوی دی. کله چې په ۱۳۵۵ هـ ش کال په کابل کښې د سيد جمال الدين افغان اتيايم تلين د يو علمي بين المللي سيمينار په ترڅ کښې نماځل کيده، ماله دوکتور سعيد افغاني نه هيله و کړه چې نوموړی کتاب په پښتو و ليکي. هغوی زما هيله و منله او په هماغه موقع «د شرق نابغه- سيد جمال الدين افغاني» په پښتو ژبه چاپ شو. همدارنگه ده په مصر کښې په عربي ژبه يوبل کتاب هم ليکلی دی چې «افغانستان، تاريخ او حضارت وکفا» (يعنې افغانستان – دتاريخ مبارزو او مدنيت له مخه) نومېږي لانه دی چاپ شوی او متن يې موجود دی.

مولوی سعيد افغاني په مصر کښې داوسيدو په وخت پنځه کاله د قاهرې دراديو د پښتو پروگرام نطاق او دنطاقانومشر (کبير المودعين) ؤ. په دی وظيفه کښې يې دافغانستان د ادب فرهنگ او خلکوپه باره کښې ډيرې مقالې ليکلي اوخپري کړي دي په دی ډول په مصر کښې دنو موري دمسافرت کلونه په زده کړه مطالعه لیکوالی څيړنه تاليف او دافغانستان دفرهنگ تاريخ او فرهنگي شخصيتونو په معرفي کولو تير شو.

(مولوی) ولاړ او (دوکتور) ستون شو. نو ځکه دپښتو ټولنی (اکادمي) په نشراتي اورگان (کابل) مجلې کښې د (دوکتورمولوی) ترعنوان لاندې يې لنډه پيژندگلوۍ خپره شوه دوکتور مولوی دمصر دتگ نه دمخه او وروسته دکابل مجلې يو تکړه قلمي همکار وچه ډيري اجتماعي مقالې يې ددی مجلې په پاڼو کښې خپري شوي اوخوندی دی

دژوند بله مرحله

په هغو کلونو کښې چې دوکتور مولوی سعيد افغاني په مصر کښې وه او ترهغه وروسته وخت په افغانستان کښې دملې دموکراتيک نهضت دجوش وخروش کلونه وو. د افغانستان دخلکو دموکراتيک حزب تاسيس شوی او فعال شوی و. ځينو نورو ناسيولستي او يا په مذهبي نامه گروپونو او ډلو هم فعاليت کاوه. فيودالی سلطنت به هڅه کوله چې دخلکو دموکراتيک نهضت وچقوي. له شاهي درباره هم په نامه سياسي حزبونه او گروپونه جوړيدل چې دخلکو دموکراتيک مقاومت په مقابل کښې يې ځيني ترجور ویدو دمخه ړنگيدل او ځيني يې تر ړنگيدو دمخه جوړيدل. کله چې دوکتور سعيد افغاني هيواد ته راغی. نودلته داصلي مصنوعي او تصنعي سياسي ډلو يودرب وه. اخبارونه چاپيدل. مظاهري او ميتينگونه کيدل زنده باد اومرده باد ناري وهل کيدلی...سلطنت دټولو څارنه کوله. هڅه به يې کوله چې او به خړی کړي اوماهيان ونيسي

یا اختلاف واچوی او حکومت وکړی . په پټه اوښکاره به یی دار تجاعی گروپونو ملاتړ کاوه دوکتور سعید افغانی ، دیور سیدلی پاڅه تعلیم یافته په حیث ، دروېشان په نامه عالی دارالمعلمین کښی دتاریخ د استاد په توگه مقرر شو . په دی وظیفه کښی یی وکولی شوو چه دهیواد په تاریخ کښی خپله مطالعه نوره هم پراخه او ژوره کړه . دشپرسوو مخونو په شاوخوا کښی یی خپل یاد بنتو نه راټول کړی او (دافغانستان تاریخ) په نامه چاپ ته تیار کړی دی . وروسته دپولی تخنیک استاد او هلته یی دهیواد په سیاسی فعالیتو نو کښی له غور او مطالعی وروسته ، دوکتور سعید افغانی د کابل پوهنتون داستادانو او شاگردانو ددموکراتیکو هلو ځلو پر خواو درید . دهمدی لامله نوموړی یوځل دکابل پولی تخنیک داستادانو داستازی په توگه ، دکابل پوهنتون داستادانو داتحادیی غړی شو اوبل ځل ددغی اتحادیی دعالی شوراپه مرستیالی انتخاب شو اوپه میرانه به یی داستادانو او شاگردانو او بالو سیله دهیوادد خلکو د دموکراتیکو حقونو او غوښتنو دفاع کوله .

په دی ډول دوکتور سعید افغانی په دی مرحله کښی هم دیو عالم ، استاد او مولف په توگه دتدریس تالیف اولیکنو کار کاوه اوه دیو بادر ده بااحساسه وطنپال په ډول دملی دموکراتیک نهضت په گټه دپوهنتون په سیاسی او صنفی فعالیتو نو کښی مثبت رول لوباوه . دسلطنت دسقوط نه وروسته دثور تر انقلابه پوری دوکتور سعید افغانی ، په ستره محکمه کښی په قضایی او علمی چارو او مطالعاتو بوخت و .

په همدی کلونو کښی ، دوهم ځل دحج لپاره دخدای کورته ولاړ . هغه دلومړی ځل لپاره دحج فریضه ، په هډه کښی داوسیدو په وخت ، په ځای کړی وه .

ترانقلاب وروسته ملی او بین المللی فعالیتونه

دثور دملی دموکراتیک انقلاب په بریالیتوب ، دوکتور سعید افغانی ، دنوی ژوند نوی دوره پیل شوه . دانقلاب په لومړی کال دتمیز دعالی محکمی درئیس په توگه وټاکل شو . دانقلاب په دریم کال ۱۳۵۹ ه ش کښی داسلامی شئونو ریاست جوړ او دوکتور سعید افغانی دهغه دلومړنی رئیس په حیث مقرر شو . ورسره په ۱۳۶۰ ه ش کال دا . د . ج دانقلاب شوراغړی اوپه همدغه کال د پلار وطنی ملی جبهی له جوړ ویدو سره سم دنو موړی جبهی مرستیال هم شو .

دوکتور سعید افغانی په همدغه کال زمور دهیواد ددینی عالمانو او روحانیانو په نمایندگی ، دادیانو په هغه مقدماتی کنفرانس کښی برخه واخستله چه داتومی اوناتیرو جنی وسلو داستعمال دمخنیوی لپاره جوړ شوی وه .

دی ددغه کنفرانس دعمومی غونډی په رئیسه هیئت کښی شامل او دوه ځله نوریی هم په جلسو کښی برخه واخستله په همدغه کال کښی دا . د . ج په اقتصادی هیئت کښی لیبیا ایټالیا اوهند ته هم ولاړ . په دی سفرونو کښی یی دهغو هیواد ونو دمذهبی مرکز ونو له استازو دینی عالمانوسره لیدنی کتنی وکړی .

دوکتور سعید افغانی په ۱۳۶۱ ه ش کال داتومی او ناتیروجنی وسلو داستعمال دمخنیوی لپاره د ادیانو په عمومی کنفرانس کښی برخه واخستله او په همدغه کال کښی یی دسولی

لپاره دبودایانو په کنفرانس کښې چه په او لارې تور کښې جوړ شوی و گډون وکړ . ده له نړیوالې سولې او سراسرې ملي روغې جوړې سره دزړه له کومې علاقه درلودله . دهمدې لامله یې په همدې کلونو کښې د « خطر جنگ هستوي » او « صلح از دید گاه اسلام » تر عنوان لاندې کتابونه لیکلي او چاپ کړي دي . دسولې په لاره کښې دخدمتونو لامله ، دوکتور سعید افغانی « ابن سینا » په نامه بین المللی جایزه وگټله . دهغه وروستی رسمي وظیفه د افغانستان دموکراتیک جمهوریت دعالمانو او روحانیو نو دعالی شورا د ریاست مقام وه . هو دی دنو موری نوی تاسیس شوی شورا لومړنی رئیس وه .

شعر او ادب:

دوکتور سعید افغانی له شعر او ادب سره ډیره مینه او علاقه لرله. په نجم المدارس کښې یې د شعر او ادب لپاره کار کړی دی. په ساده، روانه، عام مفهوم او خوږ و الفاظو یې لیکنې کړي دي. دا دلیکنې یوښه معیار دی. لوستونکي پری ښه پوهیږي او ډیره استفاده تری کوي. نوموړی د ادبي نثر یو شمیر پارچي هم لیکلي دي. په هغو کښې یې اجتماعي موضوع گاني د ادبي نثر په شکل په انتقادی لهجه خای کړي دي. د نوموړي دغه ډول پارچي ماد « هیواد » په ورځپاڼه کښې خپري کړي دي. د شعر په باره کښې به زه له ده سره خپل یو پخوانی صحبت رانقل کړم. «.... مونږ دغه خاطري یا دولی. د « شعر » خبره منځ ته راغله. مولوی صاحب موسکي شورا ته یې وویل: ستا دهغه وخت دیو غزل کسر می تراوسه یاد دی چه تاوili دی:

د مینې په جواړی کښې بختانی نه یې زړه و یوړ
هستی چه یې له وینې زلمی گټله داویده وه.

دا غزل زما ډیر خوښ شوی او دهغه په پیروي ما هم یو شعر ویلی دی.... شعر زما ډیر خوښیږي زه هم له شعر ویلو سره علاقه لرم. په خپله می کله کله اشعار ویلي دي....» دا له نن نه د شپږو ویشته اوه ویشته کالو دمخه خبری او خاطري دی. زه نه پوهیږم چه اوس ددهغه شعر یا نور شعرونه به چیرته وي؟ خو دومره پوهیږم چه دده په اجتماعي، دیني او سیاسي لیکنو کښې ادبي خوږ والی او فصاحت شته او دا دده علاقه له ادب او معیاري ژبي سره ښیي.

لیکنې:

دوکتور مولوی سعید افغانی، د خپلي لیکوالي په څلویښت کلنه دوره کښې، په پښتو، دری او عربي ژبو گڼ شمیر مقالې لیکلي دي. پخپله ده، دخپلو مقالو شمیر له یونیم زرونه زیات تخمین کړی دی. دا به سم وي. دغه مقالې دهیواد په خپرونو: ننگرهار، اصلاح، انیس، هیواد او پامیر په ورځپاڼو، ننگرهار کابل، عرفان، پیام حق او قضا مجلو، د افغانستان او مصر په راډیو گاني، په مذهبي، فلسفي، اجتماعي، سیاسي او تاریخي موضوع گانو باندې خپري شوی دی.

د دوکتور مولوی سعید افغانی کتابونه او رسالې په دی ډول دی:

- 1- شیخ الاسلام عبدالله الانصاری الهر وی-مبادئه و آرائه الكلامية والروحية) په عربی ژبه - القاهرة-د ۱۹۶۸م چاپ.
- 2- نابغه الشرق، سید جمال الدین الافغانی، په عربی ژبه، القاهرة، د ۱۹۶۷م چاپ.
- 3- افغانستان، تاریخاً و حضارتاً، په عربی ژبه، نا چاپ. خطی نسخه یی شته
- 4- العقيدة الإسلامية و آراء المعتزلة و الاشاعرة و الماتريدية م اختلافاتهم، دا په عربی ژبه د لیکوال یو کنفرانس دی چه یی د ۱۹۶۵م کال په اپریل، دالاز هرپه پوهنتون کښی ایراد کړی دی. د نوموړی پوهنتون استاد دوکتور محمد گلاب د هغه ددرجی موندلو داستحقاق تصدیق کړی دی. خطی نسخه یی موجوده ده.
- 5- د شرق نابغه ، سید جمال الدین افغانی، په پښتو ژبه، کابل ۱۳۵۵ ه ش چاپ.
- 6- الاشارات والتنبيهات- دا بن سینا تالیف او د دوکتور سعید افغانی پښتو ترجمه- کابل- د افغانستان دموکراتیک جمهوریت دعلومو اکادمی- د ۱۳۵۹ ه ش چاپ.
- 7- محمد ص، رهبر بزرگ اسلام، په دری ژبه-کابل- د ۱۳۶۳ ه ش دقوس چاپ.
- 8- پلاروطنه ملی جبهه او یادلته دټولنیزو ستونزو دحل لار، په پښتو ژبه-د کابل چاپ.
- 9- خطر جنگ هستوی، په دری ژبه-کابل-د ۱۳۶۲ د حوت چاپ.
- 10- و الصلح خیر، صلح و آرامش از دید گاه اسلام، په دری ژبه-کابل-د ۱۳۶۲ د حوت چاپ.
- 11- زندگانی مسلمانان د راتحاد شوروی، په دری ژبه کابل د ۱۳۶۳ د حوت چاپ. دا کتاب دلیکوال تر مړینی څو ورځی وروسته له چاپه ووت
- 12- کلتور اسلامی از نگاه علم و فلسفه-په دری ژبه -طبع گسستنر-پولی تخنیک کابل- ۱۳۴۹ ه ش.
- 13- تفسیر-دیوولسم ټولگی لپاره-په پښتو ژبه-دښوونی او روزنی د وزارت له خوا-مکرر چاپ.
- 14- تفسیر-د یوولسم ټولگی لپاره-په دری ژبه-دښوونی او روزنی د وزارت له خوا-مکرر چاپ.
- 15- عقاید-درسی کتاب.
- 16- منطق- درسی کتاب.
- 17- اساسات اسلام به نگاه علم و فلسفه-د عالی دارالمعلمین د ۱۳ م ټولگی لپاره- د گسستنر چاپ.
- 18- اساسات اسلام به نگاه علم و فلسفه-د عالی دارالمعلمین د ۱۴ م ټولگی لپاره- د گسستنر چاپ.
- 19- ادب القاضی-په دری ژبه-ناچاپ. ټایپ شوی نسخه یی موجوده ده.
- 20- امراض روحی و معالجه آن-په دری ژبه-ناچاپ.

- 21- خلاصه اندرز ها و نصایح سودمند برای ستاژیران قضایی-په دری ژبه- د ۱۳۵۴ ه ش لیکنه-خطی.
- 22- الاخلاق والتصوف-په عربی ژبه-د ۱۹۶۵م کال تالیف-خطی.
- 23- د تحول او تطور په باره کښی-پښتو ژبه-خطی.
- 24- دنجات او کامیابی ليار-په پښتو ژبه-خطی.
- 25- در باره ادیان و دین اسلام-په دری ژبه-خطی.
- 26- اخلاق و فلسفه-په دری ژبه-خطی.
- 27- ارکان،شرایط و احکام نکاح-په دری ژبه-خطی.
- 28- حاکمیت قانون در جمهوریت دموکراتیک افغانستان-په دری ژبه-کنفرانس-ناچاپ.
- 29- طبیب بگو مرضم چه و چاره چیست؟په دری ژبه-ناچاپ.
- 30- سفر اتحاد شوروی-به دری ژبه-ناچاپ د ۱۹۸۲م لیکنه-تایپ شوی نسخه یی موجوده ده.
- 31- تعبیر- په پښتو ژبه – ناچاپ د ۱۳۵۶ ه ش لیکنه-خطی د لیکوال په لیک.
- 32- انقلابی افکارو هڅی او هیلۍ-په پښتو ژبه-د ۱۳۵۷ ه ش لیکنه- خطی د لیکوال په لیک.
- 33- زما ژوند-په پښتو ژبه-ناچاپ-د ۱۳۵۶ه ش لیکنه د لیکوال بیوگرافی او خاطری دده پ لیک.

وفات

د ۱۳۶۳ دحوت په اوومه ، د ۱۹۸۵ د فبروری ۲۵ مه ، د افغانستان دموکراتیک جمهوریت دطبی علو مو اکادمۍ په روغتون کښی ، د دوکتور مولوی محمد سعید سعید افغانی مهربان ، خواخوږی او تپاندزړه ودرید . په سبایی په کابل کښی ،دجابر انصار علیه الرحمه د مزار ترڅنگ ،دشهدای صالحین په هدیره کښی په درناوی خاوروته وسپارل شو.

د نوموړی د جنازی په مراسمو کښی حزبی اودولتی شخصیتو نو ،دکابل دښار علما،روحانیانو ،لیکوالو ،استادانو ،شاگردانو ،داسلامی شئونو ،دعلماو او روحانیانو دشورا، دعلو مو د اکادمۍ اودلیکوالو د اتحادیې غړو او په سلگو نو دوستانو او علاقه مندانو برخه اخستی وه .

دده دمړینی خبر حزبی او دولتی لوړو مقامونو له خوا په تاسف او خواشینی سره و اوریدل شو او ستره ضایعه وبلل شوه .

زمونږ دهیواد او دوستوهیواد ونو مذهبی او روحانی ټولنو ،دپښتو ،دری او عربی ژبو د لیکوال ،مولف او خطیب ،دینی عالم او اجتماعی شخصیت په مړینه د خواشینی او تسلیت پیغامونه استولی دی .

دهیواد لیکوالو او شاعر انو هم په دی ویر کښی برخه اخستی ده . دلته به ددی ډول لیکنو او پیغامونو یو څو بیلگی وړاندی کړو.

شخصیت بزرگ عالم شهیر

د افغانستان دموکراتیک جمهوریت داسلامی شؤنو نشراتی اورگان، دپیام حق، مجلی د (ضایعه یک شخصیت بزرگ روحانی و عالم شهیرکشور) تر عنوان لاندی د ۱۳۶۳ هـ ش په خپله ۱۱- ۱۲ مه گڼه کښی، د دوکتور سعید افغانی د مړینی په مناسبت مفصل راپور خپورکړی دی. په هغه کښی دنوموړی بیوگرافی، فوتو، دکتابونو فهرست، دجنازی مراسم تشریح شوی او دباندینیو هیواد ونودسفار تونواو دمذهبی او علمی ټولنو د پیغامونو ځینی برخی خپری شوی دی، په دی لیکنه کښی راځی:

«... اوصاف ستوده، خدمات ارزنده، حوصله مندی استواری وسایر سجایای محموده اش سبب شد نه تنها اولاد وفامیل نجیبش درین ضایعه بر عزا وماتم بنشینند بلکه این مصیبت قلوب عموم مردم شریف افغانستان راجریحه دار ساخته و همگی بروح پرفتوح این بزرگ مرد و دانشمند مرحوم روحانی ریاست عمومی شئون اسلامی به خدمات شایسته مرحوم دوکتور صاحب که به مردم و وطن انجام داده ارج و قدر گذاشته و مرگ مرحوم رضایعه بزرگ و جبران ناپذیر تلقی می نماید.

همچنان جهت احترام بروحانیت این شخصیت بزرگ تلگرام های متعدد ازکشور ها وسازمان های اسلامی وبشریت صلح دوست جهان معنونی ریاست عمومی شئون اسلامی وشورای عالی علما وروحانیون ج.د.ا. مواصلت ورزیده که فشرده پیام ها و تلگرام های اداره عمومی هیئت منصفه بین المللی درامور مربوط به اعطاءجایزه مسمی بنام (ابن سینا) سفارت کبرای اتحاد شوروی، سفارت کبرای جمهوریت اشتراکیه ملت عربی لیبیا، سفارت کبرای هندوستان، محترم مفتی شمس الدین باباخانوف رئیس جمعیت دینی مسلمانان آسیای میانه وقزاقستان، محترم حاجی الله شکور پاشازاده شیخ الاسلام رئیس اداره دینی ماورای قفقاز، رئیس شورای امور دینی مربوط به شورای وزیران اتحاد شوروی، رئیس مرکز روحانیون مسلمانان اروپایی اتحاد شوروی وسایبریا ربالترتیب به نشر میر سانیم « وروسته بیادغه تلگرامونه او پیغامونه په نوموړی مجله کښی چاپ شوی دی.

مبارزه صلح وزنده گی

دافغانستان دخلک دموکراتیک حزب نشراتی اورگان د«حقیقت انقلاب ثور» ورځپاڼی د ۱۳۶۳ دحوت په لسمه، د (بزرگ مردی که برای صلح وزندگی مبارزه کرد) تر عنوان د دوکتور سعید افغانی دمړینی په ارتباط یوه درنه مقاله خپره کړه چه په هغی کښی دنوموړی په ژوندانه فعالیتونو، نظریو اوکړو وړو باندی رڼاچول شوی ده. دامقاله داسی پیلیږی «محمد سعید افغانی این شخصیت ملی واجتماعی، نویسنده شناخته شده، محقق پرتلاش ومبارز راه صلح و زندگی رانه تنها مردم زحمتکش افغانستان به خوبی می شناسند، بلکه جهانیان نیز بانام وکارنامه های سترگ او در راه صلح و امنیت جهانی اشنایی دارند»

په دی مقاله کښی لولو:

«... دوکتور سعید افغانی از جنبشهای دموکراتیک استادان ومحصلان پوهنتون کابل درآغاز دهه پنجم قرن حاضر به گرامی استقبال نموده و به همین دلیل دوبار به حیث نماینده استادان

پولی تخنیک کابل به عضویت اتحاد استادان پوهنتون کابل انتخاب و یکبار سمت معاونیت شورای عالی اتحادیه رابه دست آورده و فعالانه از حقوق صنفی و دموکراتیک استادان و محصلان دفاع نمود.....»

وروسته دمقالی لیکوال د دوکتور سعید افغانی هغه دقدر وړ فعالیتونه یادوی، چه نوموړی د پوهنتون په دوره کښی دهغه وخت دمرتجعانو دسیسو دافشاءکولو او شنډولو لپاره ترسره کړی دی.

د پرنسیب خاوند

مولوی محمد هاشم کامه وال د (تذکری مختصر در باره شخصیت موحوم الحاج دوکتور محمد سعید افغانی (رح) تر عنوان لاندی په ۱۳۶۴ ه ش کال کښی لویه خطا به لیکلی ده چه په هغی کښی د نوموړی پر ژوندانه، کارونو او اخلاقو باندی رڼا اچول شوی ده. ددی وینا خطی متن مونږ سره شته اوله هغه څخه د دوکتور مولوی یوه رښتینانی کیسه رانقلوو او گورو چه نو موړی څومره با پرنسیپه سړی و؟ اوله دی لیاری یی څومره تاوان گاللی دی؟ مولوی کامه وال صاحب لیکي:

«....بنده به حیث رئیس دیوان حقوق عامه در محکمه عالی استیناف مرکز و در عین حال رئیس دیوان محکمه مرافعه مماثل تجارتي و استیناف مماثل جزایی نیز بودم. روزی به معیت محترم رئیس عمومی استیناف مرکز به منظور تقدیم استهداء در یک موضوع حقوق عامه به شورای عالی قضاء رفته بودم. شورای عالی دایر شد. ریاست آنرا محترم دوکتور.... وزیر عدلیه تنظیم میکرد اراکین شورای عالی حضور بهم رسانیده بودند. بعضی از روساء دوایر قضاء نیز حضور داشتند. البته به اجازه وزیر صاحب می آمدند. قبل از آنکه پیشنهادیه موضوع حقوق عامه را تقدیم مجلس کنیم، روی یک موضوع دیگر بحث آغاز گردید. رئیس ریاست محکمه ابتدائیه مامورین.... استهداء کرده بود که یک نفر تحویلدار مستخدم هوتل کابل متهم بودند که چند بوتل الکول دار را تلف نمود و څارنوال در دعوی خویش از و مطالبه جبران خساره الکول را نیز کرده و الکول نظر به مقررات شرعی و فقهی، قیمت ندارد. تملیک و تملک (و خرید و فروش-نویسنده) آن ممنوع است. وزیر صاحب تمام مجلدات قانون مدنی را که تازه نافذ شده بوه مطالعه کرد ولی از ملاحظه آن حل مطلب کرده نه شد. یک نفر اعضای مجلس که عضو اصلی شورای عالی نه بود گفت: مال دولت تلف شده متهم به جبران خساره محکوم شده-دوکتور صاحب سعید افغانی در برابر او گفت که حکم شریعت و مذهب را برای خساره دولت متروک العمل کرده نه می توانیم.....»

مولوی کامه وال صاحب ددی مباحثی جریان لیکلی او دی حدته رسیدلی دی چه د عدلیی د وزیر د نظریی په خلاف دوکتور سعید افغانی ټینگار وکړ او قوی شرعی استدلال یی وړاندی کړ. دوزیر نظریه ماته شوه. وزیر په قارشو او یوځل یی بیا ورته وویل: (بحث را خاتمه بدهید شما گذاره نه می کنید.)

«....اما نتیجه این مباحثه در ذهن وزیر صاحب تاثیر به جا گذاشت. موقعیکه محمد دا و د لویه جرگه را دایر و قانون اساسی مطابق فکر شخصی خود بمیان آورد، در مباحثات مقدماتی آن نیز دوکتور صاحب تنقیدات معقول میکرد. این تاثیر و کدورت طبیعت وزیر صاحب ظاهر شد که.... دوکتور صاحب را به حیث عضو شورای عالی قضاء بار دیگر نه پذیرند»

په دی توکه ثابته شوه، چه په پرنسیت باندی دریدل او په قضایی چاروکی د قانون او شریعت پیروی کول او په هغه ټینگار ددی سبب شو چه دوکتور سعید افغانی، داستبداد په دوره کښی دقضاء له منصبه و غورزی او په کور کښی اوزگار اوبی سر نو شته کښینی.

دوفات دتاریخ قطعه

د دری او اوزبیکي ژبو معاصر شاعر او لیکوال، محترم محمد امین متین «اندخویی» د دوکتور سعید افغانی د وفات د تاریخ قطعه لیکلی ده چه د مزار په ډبره یی کنیدل شوی ده او دلته یی وړاند کوو:

«از رحلت دوکتور سعید فر سوډیم

سوز د گری به داغ دل افزودیم

تاریخ وفات او سرسنگ مزار سیزده صدو شصت سه رقم بنمودیم. ۱۳۶۳ ه ش «

دوفات دتاریخ بله قطعه

دغه قطعه ما لیکلی ده او د دوکتور سعید افغانی د شناختی د مرمر و په ډبره کنیدل شوی ده: په لوستلو، لوستلو او لیکلو

د پوهنی د ډیوی لاندی کار و نه

فضیلت او شرافته سره تیر شول

په (دوکتور سعید افغانی) دری شپيته کلونه

(دوکتور سعید افغانی) دابجد په حساب (۱۹۲۲) کیږی. دا دنوموړی د تولد میلادی کال

دی. ده (دری شپيته کلونه) ژوند تیر کړی دی چه داسلام ۵ پیغمبر حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم د ژوندانه له کلونو سره برابر دی. چه پر (۱۹۲۲م) باندی (۶۳) واچوو بیانو (۱۹۸۵) تری جوړ یږی او دایی دوفات میلادی کال دی.

دغم شدید احساس

له هغو پیغامونو څخه چه د دوستو هیواد ونوله سفار تونو او فرهنګی موسسونه، د دوکتور سعید افغانی دمرینی دغمجنی پښینی لامله را رسیدلی، یوازی دیوپیغام متن دنمونی په ډول راوړو:

شورای عالی علما افغانستان

با احساس شدید غم، خبر تاثیر انگیز وفات دانشمندان معروف دولت جمهوری دموکراتیک افغانستان، سیاست مدار مسلمان و سهیر و برنده جایز ابوعلی سینا رئیس شورای عالی علمای افغانستان، ډاکتر سعید افغانی را شنیدیم.

مردم مسلمان ما از داکتر سعید افغانی به حیث یک دوست صدیق مسلمانان شوروی که بخاطر محکم ساختن روابط دوستی میان افغانستان و اتحاد شوروی خود را وقف نموده بود پیوسته یاد می نمایند.

اینک از طرف خود و به نمایندگی از مسلمانان شوروی، تأثیرات عمیق خویش را به شورای عالی علماء و به باز ماندگان مرحوم می به مناسبت فقدان این مرد بزرگ تقدیم می دارم. خداوند روح مرحومی را شاد بدارد.

مفتی شمس الدین بابا خان رئیس جمعیت دینی مسلمانان آسیای میانه و قزاقستان»

لنډيز

په دوکتور سعید افغانی باندې، دهغه دژوندانه کلونه، په لوستلو، تدریس کولو، لیکلو، تالیف، موعظو او خطابو تیر شو، هغه به دسولې، امنیت، تفاهم، دوستی، ورورۍ، برابری، اجتماعی عدالت او انسانی کرامت لپاره په دم، قدم او قلم مبارزه کوله. دی پسی وچه دهیواد ملایان، د علم طالبان او نور خلک دنوی ژوندانه په مترقی لارو چارو پوه او منور خوانان او روښنا فکره زلمیان ددین له مبادیو سره آشناسی او دملی فرهنگ او دینی اخلاقور عایت وکړی.

هغه یوملی، مترقی، مذهبی شخصیت وچه تل دخلکو او اولس دضروری غوښتنو دملاتړ په لیکو کښی دریدلی دی.

په زلمیتوب کښی یی دویښ زلمیانو له هدفونو څخه روحیه اخستی او دهغو ننگه یی کړی ده. په سفر کښی یی دخپل هیواد تاریخی او فرهنگی ویاړنی نورواولسونو ته معرفی کړی دی. دژوندانه دپو خوالی په عمر یی دهیواد دخلکو دملی دموکراتیک غور زنگ ملاتړ کړی دی او ددین دحقیقتونو دڅرگندولو په ذریعه یی هغه ارتجاعی دسیسی افشاء او شنډی کړی دی.

دسراسری سولې او امنیت اوملی روغی جوړی د تا مین لپاره یی هڅه کوله.

په هیواد اونړی یی سوله او تفاهم غوښت او کار یی ورته کاوه خدای دی یی وبخښی

لیکوال په لیکنو کښی :

په دی لنډه بیو گرافی کښی ثابته شوه چه دوکتور سعید افغانی دپښتو، دری او عربی ژبو لیکوال او محقق وه. دهغه دلیکنو بیلگی دهغه په لس ها وولیکلی کتابونه او رسالی او په سلها ومقالی دی.

داسمه خبره ده چه دلیکوال دپیژندنې اصلی هنداره دهغه خپلی لیکنی دی. دلته مونږ د دی لیکوال زیاتی لیکنی نه شوو راوړ لی. یوازی دهغه دلیکوالی په دریو ژبو. دری لنډه لیکنی د «مشت نمونه خروار» په ډول گرانو لوستو نکو ته وړاندی ددوکتور سعید افغانی یوه لیکنه ده چه دانتقادی نثر بڼه لری. دسرداری استبدادی رژیم څیره څرگندوی. دانشر دثور دانقلاب نه اويا ورځی دمخه د ۱۳۵۶ د دلو په ۲۸ مه نیټه لیکل شوی دی او تراوسه لاچاپ شوی نه دی. وی لولی.ء.

داڅه حال دی ؟

د پوښتنه د چاڅه وکړم؟ څوک به ددی پوښتنی واقعی او حقیقی ځواب ووايي ؟ ویره ددی پوښتنی ځواب نه شی ویلی . سیاست خو انحرافی ځواب وایی . ارتجاع دخلکو دوکه کول غواړی . اپرچونستان دخلو ناوړ و استفاده دپاره دهیڅ کومی مبدی خیال نه ساتی . دچوکی نوکر نه شی کولی چه دملی دردونو دلیری کولو دپاره خدمت وکړی . ایجنټ خودوطن ټول موجودیت تباه کوی . خارجی جاسوسان اوشبکی نورهم اوضاع وړانول غواړی . ملاکان وسرمایه داران په خپلو نیشو کښی مست دی . دجاهلو اولیو نو څخه هیله کول خطادی استعمار او استغلال په همدی خوښ دی چه خلک په خپل دام کښی گیرکړی . دروشنفکری اطلاق او نوم مغشوش شوی ښکاری اویو څوکاذب شخصیتو نه دقدرت واگی په لاس کښی لری . دملت پرستی دعوی له هرچاڅه زیاتی ملی خاینان کوی او واقعی وطن او ملت غوښتو نکی یو دبل پسې په تورونو تورن کیږی چه په تدریجی رنځ او مرگ رنځور اومری . نو په داسی ناوړه شرایطو کښی به څوک ددی پوښتنی چه : داڅه حال دی ؟ رښتینی ځواب وویلی شی . که څوک ووايي چه کار نشته اوپه ملیو نو وطنوال خپل گران وطن په ډیر بدحال پریږی دی اوپه خارجی وطنو کښی اکثر دچټلیود پاکولو مزدوری او دشرم او عار ژوند کوی نو په مقابل کښی ورته ویل کیږی چه دتا په چاڅه ؟ اوکه ته دخلکو افکار پاروی ؟ که ووايي : دادومره خارجی مرستی څه شوی ؟ وایی : ستا په سیاست کښی کار نشته دی او نه چاد خیرات چیری حساب غوښتی دی . په هغه راغلی او په هوغه لاری . اوس لادا دخارجی دبلو ملیستیا و بوج دملت دبودجی په سردی . ماوویل : دملت بودجه یعنی څه ؟ ده وویل داچه یوازی دملت په نوم یادیری او ملت پکښی دنظر یی اوهیڅ ډول تصرف کولو حق نه لری او یوازی داستبدادی قدرت دبقاء دپاره خدمت کوی . که ووايي : دلته کار دکار خلکو ته نه سپارل کیږی .

وايي : شخصی عقده لری اوکه نه احمد او محمود خوکه لیسانسه نه دی شپږم پاس او دولسم پاس خودی اوله بلی خوا زمونږ سویه د ډاکټر دنظریوتحمل نه شی کولی .

که ووايي : دوطن اقتصادی وضع په دابول ښه کیدی نه شی وایی : انتظار ویستل په کاردی . اوبی شرطه قیده او تحلیل څخه تسلیمیدو ته ضرورت دی . اوکه نه دچنگیز اوهلا کو له لاسه به یو پنا شی . هو دی دلته دشلم قرن چنگیز او هلاکو دی . که ووايي : دا دقدرت خاوند خو په ښکاره ډول دخپل قدرت څخه ناوړه استفادی کوی .

وايي : ته ددی حق نه لری چه په لویانو باندی اعتراض وکړی . اطاعت اطاعت . حتی ږوند او کون اطاعت لاس په سینه او سرپه رکوع . اوکه نه دا دبلې اوستاسر .

که ووايي : دخلکو ددعو وگراف جگ شوی دی . ظلمونه او تجاوز . مرگ . ژوبله ، چور او دهشت له اندازی څخه زیات دی نو وایی : نه خیر داسی نه ده . اویو څه داسی ځوابونه به درته وتراشی چه په رڼا ورځ به لمر په د وو گوټو پټ کړی او په زړه کښی به دننه دیو داسی نظریی دښکاره کوونکو او اصلاح غوښتو نکو دمحوه کیدو په دسیسو غورکوی .

که ووايي: دلته له يوې خواد تعليم او تربیې په نوم خلک غولول کيږي اوله بلې خوا دواقي پوهې او پوهانو په ضد مجادله روانه ده .
 وايي: داسې راز افشاءکول خطرلري .
 که ووايي : تشخيص،انتصاب ،لياربنودنه اوکنترول خطا دي .ملی اداره او تنظيم نشته ،بنه اوبد،دوست او دښمن مغشوش شوی دی .
 وايي: ستا په دی کښی حق نشته .خير خيریت دی .
 که ووايي: داقوانین خو دملت دطبیعی رموزوسره موافقت نه لري .ځنگلی بنه یی زیاته ، دوحشت ،نا معقولیت او د پروند استبداد خواص پکښی ډیر دی .
 وايي: څه موچه خوبښه ده هغه کوو او تر څوچه مودا کوتک او ډنډه په لاس کښی ده چلو وبه یی.
 که وايي : پوښتنه مړه ده .

وايي: بنه ده چه مړه ده اوکه نه مونږ به یی کارته نه ووپړیښی .یعنی هغه کارته چه دوی یی دعمومی تباهی لپاره کول غواړی .بنه نو په داسی شرایطو کښی چاره څه ده ؟ او واقعی دوطن او وطنوالو دژوندښه کیدو عاشقان څه وکړی ؟ چیرته لارشی دچا څخه مرسته وغواړی ؟ څومره انتظار وباسی ؟
 یودارن غږ کړ :چوپ چوپ . بس په چوپه خوله دعمومی تباهی اودمرگ انتظار دی .
 اویداکوم غیبی ملی او عاطفوی قدرت په وسیلی مثبت تحول اوبدلون ؟
 ماوویل : نه نه مه ډاریري زه به په پوره جرعت خپل مسئولیت پورته کوم او وایم :هله خپل تاریخی مسئولیت ته پام وکړی او دژوند درسالت په خوامتوجه شی .دهر پوه وطنوال فریضه ده چه نور نوپه یوازی بی عمله مترقی نومونو دتباہ کونکو عناصرو په دو کوونه غولیري او ددی مخربې وضعی دبدلون لپاره په عمومی عملی اقدام او قیام پیل وکړی
 ۲۸/۱۱/۱۳۵۶ خیر خانه مینه - کابل - افغانستان

د دوکتور سعید افغانی دلیکنی بله بیلگه ،دښړ یوالی سولی په باره کښی ،دده له کتابه (خطر جنگ هستوی) نه را اخلو .

داکتاب دلیکوال د وفات نه یو کال دمخه ،په ۱۳۶۴ ه ش کال کښی چاپ شوی دی .

ندأ صلح و آرامش ضرورت مبرم عصر ماست

باید گفت که همه مردم خواهان صلح و آرامش اند.مگر اینکه چطور می توانند که صلح و آرامش به میان آید ؟ این امر ایجاب دقت و تجسس رامی نماید .
 به نظر من این امر موکول به رجال آگاه ،دانشمند وکلان شوندگان اقوام وقبایل جهان واین سرزمین باستانی است ،که حسب رسوم وعنعات خویش زمینه رامساعد سازند که خاص برای سعادت جهان ،افغانستان وحضرت انسان بدون درنظر داشت اغراض شخصی توسط حسن تفاهم ،تعقل وتدبیرنیک ومنطقی واستدلال حقیقی صلح و آرامش به میان آید .
 ضرورت هر عصر وزمان ایجاب میکند که همه اقشار و انسانهای آگاه درتدارک پیوندرشته های قطع شده ودر بمیان آوردن فرصت مساعد برای تحقق صلح و آرامش گردند.

من می گویم اگر در عصر حاضر فرضا بودا، زرتشت و حضرات رسل و انبیاء عظام علیهم السلام و رهبران صالح تاریخ زنده می بودند . همه آنها از همه اولتر برای صلح و آرامش کار و خدمت میکردند .

بنا به پیروان همه ادیان و صاحبان همه مفکوره ها فرض و لازم است که به سویه مناطق و ممالک خویش و به سویه جهان در امر صلح و آرامش مساعی مقدور خویش را به خرج دهند.

من تصور می کنم که اگر جهان فرصت موجوده برای صلح را از دست دهد ندامت و واویلا در صورت بروز جنگ ذری سودی نه خواهد داشت .

من باور دارم که این ناآرامی های موجوده جهان روز به روز کسب وخامت داشته وموجبات بروز جنگ ذروی را آماده می سازد . بنا وظیفه رجال صالح است که یک دقیقه وثانیه هم فرصت را از دست نه دهند بلکه هر چه سریعتر زمینه و وسایل حسن تفاهم رابه کارانداخته و در راه صلح و آرامش کار و خدمت خویش را تشدید بخشند .

قران کریم ، این کتاب مقدس اسلام به امر صلح در صیغه های متنوع صراحتا و کنایتا تصریح و اشاره کرده که اسناد و آیات متبرکه در زمینه دفاع از صلح جویی اسلام بهترین هدایت کننده بندگان صالح خداوند متعال به مسلمانان سراسر جهان من جمله مسلمانان کشور انقلابی وقهرمان ما افغانستان عزیز است.

و کفایت میکند که از قران کریم تنهالین را گوئیم «والصلح خیر» ترجمه : صلح خیر است وخیر معنای جامع وکامل را دربردارد که باید از آن به نفع افغانستان عزیز وجهان کارگرفته شود . **ومن الله التوفیق**

په دی برخه کښی ، د دوکتور سعید افغانی دیوی پراخی علمی تحقیقی لیکنی نتیجه وړاندی کوو.

دا دنوموړی داتر « شیخ الاسلام عبدالله الانصاری الهروی » د کتاب خاتمه ده چه په مصر کښی دمولف داوسیدو په وخت لیکل شوی او په هماغه موده په ۱۹۶۸ م کال په قاهره کښی چاپ شوی دی :

«النتيجة الا خيرة عن كل ما كتبت في حق الشيخ الاسلام عبدالله نصارى»
يثبت من كل ما ذكرت فيما يتعلق « بشيخ الاسلام عبدالله الانصار » وينتج عنه انه كانت له قوة الدراية والذكاء وقوة الحافظة والشعور الطبيعي والغريزي وقوة الاستعداد والمتانة والاستقامة، فببر كصحة الصالحين والعلماء والأتقياء استطاع ان يحصل على علم الحال والقال، و بكثرة المجاهدة والمقارنة وصل الى الحق واليقين فوهب حياته في سبيل الله-جل شأنه، وانه لا يخشى في هذا الطريق لومة لائم ، ولا يوتر على ما يريد و يهمله ما قيل و ما يقال نحمل المصائب و المتاعب، والمشكلات من الطرد الحرمان و ما استطاعت الدسائس و المؤامرات، ولا المصائب و المتاعب، و لالتحولات والتطورات السياسية و المذهبية في ان تحول عما يهدفه، فدام في عبادة الله- تعالى- و حبة و استمر تدريسه و تلقينه الى آخر لحظة من حياته في غاية الوجد و النشاط.

الاشك انه عرف طريق الحق وانه كان مصمماً طوال حياته ان لا يخرج من دائرة الحق واليقين و انه بفضل الله- تعالى- عرف انه كيف يمكنه ان يفهم الناس و يفيدهم احسن الافادة و باى طريق يستطيع ان يحول افكار الناس الى الحق و اليقين، فيتكلم مع مريديه و تلاميذه واصدقائه على قدر عقولهم.

نعم انه كان عارفاً للحق، فعرف الامراض الاجتماعية والروحية حق المعرفة و ثبت عنده ان احسن المعالجة لما عرض على جسم الاجتماع من المخاوف و المخاطر و المها لك هي تزكية النفوس من الاوهام و لانحرافات، و تقويتها با تباع ما جاء فى القران الكريم و ما جاء فى احاديث الرسول صلى الله عليه و سلم.

ولما وصلت درجة كفاحه الى الذروة اهدى له - كما ذكرنا- خليفة المسلمين «القايم بامر الله فى سنة (١٤٦٢هـ) الخلعة الرابعة، ثم لقبه خليفة المسلمين «المقتدى» رسماً فى سنة (١٤٧٤هـ) الشيخ الاسلام و الشيخ الشيوخ و الحكماء اهدى له و لابنه «عبدالهدي» الخلعتين الموقرتين. الحق، انه كان لايقا بكل هذا الاجلال، لانه لا يغره اتجاه الناس اليه، ولا اعطاء الالقاب و النياشين له، بل مع ذلك كان ليلاً و نهراً يفكر و يعبد و يلقي و يحب الله-تعالى- و يخدم خلائقه و يحب الصراط القويم و يحاول ان رسالة حياته على اكمل وجه.

قد ثبت ان الصوفيين الذين جاء و ابعده «عبدالله الانصارى» قد استفادوا كثيراً فى تصوفهم من تصوفه و اخذوا نبزا كثيراً من آرائه و تلقيناته، كما لفت كثير من المؤلفين العظام مثل العارف بالله «محمود ابن الشيخ الشيوخ العارفين حسن ابن محمد الفرقاوى القادرى» و الشيخ الامام «سديد الدين ابى محمد عبدا لمعطى ابن التناء محمود بن عبدا لمعطى اللخمى الاسكندرى» ، «و ابن قيم الجوزية» و غير هم شروحاً على تاليفاته و نشرت صور مخطوطات آثاره فى كثير من المكتبات و طبعت و نشرت كتبه و رسائله فى كل الاقطار الاسلامية، كما توجد مخطوطات آثاره و مطبوعات كتبه و رسائله فى اكثر البلاد خصوصاً فى «افغانستان» و «باكستان» و «ايران» و «الهند» و «روسيا» و «مصر» و «دمشق» و «بغداد» و «تركيا» و «لندن» و «فرنسا» و فى بعضى مكتبات «امريكا» و «ألمانيا» . و جدير بالذكر انه يذكر اسم «شيخ الاسلام عبدالله الانصارى» الان ايضاً فى بلاد «افغانستان» و «ايران» و «باكستان» و «الهند» بكمال الاحترام عند عامة الناس، و يفخر المتفقون و يتلذذ الصالحون بذكر مناجاته و نصايحه و تلقيناته فى المجالس العامة و الخاصة.

هذا هو «شيخ الاسلام» و الحبر الامام، شيخ الشيوخ و الحكماء «ابو اسماعيل عبدالله الانصارى الهروى» رحمه الله- تعالى- رحمة واسعة و ادخله فى جنات النعيم مع اصدقائه و محبيه و يهدى بنا الله- القوى- لما يحبه و يرضى و ينجحنا نجاحاً فائقاً فى الدنيا و لاخرة بمنه و كرمه، آمين يارب العالمين.

يادونه:

دموحوم دوكتور مولوى محمد سعيد سعيد افغانى، ديبو گرافى او دژوندانه او ليكنو په باره كېنى، كولى شىء چه لاندینیو ليكنو ته هم مراجعه و كړی.

- خيرندوی عبدالله بختانی-دوکتور مولوی، کابل مجله-د ۱۳۴۹ هـ ش کال جدی-ر ۶۱۴ مه گڼه.
- ضایعه یک شخصیت بزرگ روحانی و عالم شهیر کشور، پیام حق، مجله-د ۱۳۶۳ هـ ش کال ۱۱- ۱۲ مه گڼه .
- سعید افغانی : بزرگ مردی که برای صلح و زندگی مبارزه کرد- روزنامه حقیقت انقلاب ثور، ۱۰، حوت ۱۳۶۳- سال پنجم- شماره (۱۵۱) شماره مسلسل (۱۰۶۳).
- بولیتن اخباری نمایندگی آژانس مطبوعاتی نو وستی در کابل- مورخ ۱۲، ۷، ۱۳۶۱ هـ ش شماره (۱۷۹)
- خيرندوی عبدالله بختانی خدمتگار- دسولی او تفاهم د لیاری مبارزه- پیغام حق، مجله- د ۱۳۶۳ هـ ش ۱۲ مه گڼه.

در سالی نوم:

دسولی او تفاهم د لیاری مبلغ دوکتور سعید افغانی.

لیکوال: پرفیسور عبدالله بختانی خدمتگار.

د چاپ نیټه: د ۱۹۸۷ د فبرورۍ ۲۵ مه.

د چاپ ځای: کابل- افغانستان

اړیکې: saidafghani@hotmail.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library